

KÖTELEZŐ PER ELŐTTI EGYEZTETÉSI ELJÁRÁS ANGLIÁBAN¹

MICZÁN PÉTER
doktorandusz (ELTE ÁJK)

Bevezető – A permegelőző eljárásokról általában

E dolgozatban – a Pp. 121/A. §-ában² szabályozott *kötelező perelőtti egyeztetési eljárás reformjára* vonatkozó javaslatom *előkészítéseként* – bemutatom ezen jogintézménynek angol jogban szabályozott változatának egyes lényeges vonásait, kitérve az adott aspektus magyar szabályozásának ismertetésére is. E dolgozatban tehát – főleg a terjedelmi korlátokra is tekintettel – *nem volt célom* a jogintézmény magyar történetének, kíváncsatos formatervezésének részletes bemutatása. *Fogalmi elhatárolás* érdekében érdemes utalni arra, hogy számos külföldi jogrendszerben került szabályozásra a felek *per folyamatban léte alatti* egyeztetési kötelezettsége,³ azonban ezek abban térnek el – megítésem szerint – jelentősen a magyar és az angol kötelező egyeztetési esetkörtől, hogy a magyar és az angol jogintézmények már a *per megindítása előtt terhelik* a feleket, jóllehet megsértésük szankciói kivétel nélkül az esetleges későbbi per során áll(hat)nak be.

¹ Külön köszönettel tartozom Kiss Károlynak és Selyem Melindának a dolgozatban megfogalmazottak vonatkozásában segítő szándékú ötleteikért, különösen a kritikáikért, azzal, hogy a dolgozat valamennyi hibájáért természetesen engem terhel a felelősség.

² E dolgozatban a jogintézmény a dolgozat leadásának idején (2013. április 15.) is hatályos, 2011. évi CLXXXIII. törvény által 2011. március 1-jei hatállyal bevezetett formáját vettem alapul az összehasonlítások megtételekor, és e dolgozatban csak utalok a jogintézmény egyes korábbi, magyar jogbeli alakzataira. (Ld.: 51/1955. (VIII. 19.) MT rendelet 12. §-át, 15/1962. (V. 6.) Korm. rendelet 16. §-át, 1972. évi 26. törvényerejű rendelet (III. Pp. novella) 61. §-át, 2008. évi XXX. törvény (XII. Ppn.) 12. §-a, 2009. évi LXVIII. törvény hatályba nem lépett 6. §-át.)

³ Ld. pl. a német ZPO 278. §-ában szabályozott *Güteverhandlung*, a svájci ZPO 198. skk. §-ában szabályozott *Schlichtungsverfahren* jogintézményeit, vagy a magyar közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. tv. új 38/A-38/B. §-ai által bevezetett bírósági közvetítés jogintézményét.

Ezen angol testvérintézmény bemutatását megelőzően vázolom az angol perjog – kontinentális szemlélettel bíró jogászok számára mindenképpen érdekesnek nevezhető – rendszerét nagy vonalakban.

1. Az angol polgári eljárásjog forrásai

Birks⁴ szerint a polgári eljárásjog kútői közé tartoznak (i) az elsődleges jogszabályok (Civil Procedure Act 1997), (ii) törvényi eszközök (különösen a Polgári Eljárási Szabályok [*Civil Procedure Rules*: a továbbiakban: CPR]), (iii) gyakorlati útmutatások (vagy gyakorlati megállapítások, jegyzetek), (iv) precedens bírói döntések, (v) gyakorlat, (vi) a *High Court* joggyakorlata, és (vii) a jogirodalom. A CPR messze az eljárási szabályok legbővebb forrása.

1999-ig két szabályanyag létezett. Így (i) a Legfelsőbb Bírósági Szabályok (*Rules of the Supreme Court*), ezek közül számos szabály tovább él CPR 1. menetrendjének (*Schedule 1*) részeként, amelyek a *High Court* és a *Court of Appeal* hatáskörébe tartozó ügyekre vonatkoztak, valamint (ii) a megyei bíróságok előtti ügyeket szabályozó Megyei Bírósági Szabályok (*County Court Rules*), amelyek közül is szintén több kapott helyett a CPR 2. menetrendjében, azzal, hogy jogalkotói szándék mindkét menetrendbeli szabályok kivezetése.

1999. április 26-a óta egységes szabályok vonatkoznak mindhárom említett fórum előtti eljárásra. Az 1999-es szabályokra új eljárási kódexként utalnak, amelynek struktúráját BIRKS ésszerűen rendszerezettnek (*reasonably systematic*) nevezi, miközben figyelmeztet arra, hogy az egy „élő dokumentum”, amely körében még számos teendője van a jogalkotónak pl. a fenti menetrendben átmenetileg szereplő szabályok fokozatos kivezetése körében.

2. A perelőtti eljárások előzményei

A CPR bevezetésekor 1999-ben szintén elfogadásra kerültek perelőtti eljárási szabályok (*Pre-action Protocols*, a továbbiakban: PAP). Birks⁵ utal rá, e szabályok tulajdonképpen a lehetséges keresetekkel való bánásmód legjobb gyakorlati kodifikációjának tekinthetők és a *High Court* kollégium vezetőinek (*Heads of Divisions*) van Civil Procedure Act által elismert jogköre azokat kibocsátani.

⁴ Peter BIRKS (szerk.): *English Private Law*. II. kötet. Oxford University Press, 2000. 898. skk.

⁵ BIRKS i. m. 915–916.

Utalt rá továbbá, hogy immár szinte valamennyi CPR szabályt kiegészíti Practice Direction. E körben három cél lebegett a jogalkotó szeme előtt. Így: (i) a felek egy bíróság előtt érvényesítendő igényükről korai kölcsönös és teljes tájékoztatásának bátorítása, (ii) a felek képessé tétele arra, hogy elkerüljék a pert az igény per kezdete előtti, megegyezéssel rendezésével, (iii) a per bíróság általi hatékony kezelésének támogatása, ahol a per nem elkerülhető. Ekkor még nem volt általános hatályú PAP, de a gyakorlat irányító protokollok (*Practice Direction Protocols*, a továbbiakban: PDP) 1.4. pontja már ekkor úgy rendelkezett, hogy azon ügyekben, amelyekre nem vonatkozik speciális PAP, a bíróság elvárja a felektől, hogy kölcsönös és együttműködő perelőtti tájékoztatásban vegyenek részt. 1999-ben még csak kétféle PAP létezett, így az egészségügyi szolgáltató gondatlan károkozásával összefüggő igényekre (*clinical negligence claims*) és a személyi sérüléssel összefüggő igényekre (*personal injury litigation*). Ekkor Birks még azt írta, hogy továbbiakat terveznek, ma már látható, hogy a lista jelentősen bővült.⁶

A magyar perjogtudomány számára különösen megszívlelendő,⁷ ezért érdemes megjegyezni, hogy miközben 2000-ben még 11 módja volt a perindításnak Birks szerint, a CPR már ekkor a formanyomtatványon benyújtott keresetlevelet (*claim form*) tette a perindítás legfontosabb – de nem kizárólagos – esetévé.

A jelen elemzés középpontjában azonban a 2009. április 6. napján hatályba lépett – különös PAP hatálya alá nem tartozó – jogvitákban szubszidiárius módon alkalmazandó *Practice Direction – Preaction Conduct* (a továbbiakban: Útmutatás) rendelkezései állnak. Az Útmutatás a PAP-ot váltotta fel.

⁶ Jelenleg további külön szabályozott ügytípusok pl.: személyi sérülés miatti (*personal injury*), vagy egészségügyi szolgáltatókkal szembeni igényérvényesítés (*clinical disputes*), építési és tervezési szerződésekből (*construction and engineering*), jóhírnév megsértéséből (*defamation*), műhibákból (*professional negligence*), birtoksértésből (*possession claims, possession claims based on mortgage arrears*). fakadó igények érvényesítése. A teljes listát ld. az Útmutatás 5.2. pontjában.

⁷ Különösen azon ügycsoportok, amelyekben ennek hozzáadott értéke lehet, mert pl. könnyítheti a fél jogérvényesítését és a bírói jogalkalmazást.

3. Az angol CPR-ban szabályozott kötelező perelőtti egyeztetési eljárás bemutatása és az angol – magyar kötelező per előtti egyeztetési eljárás összehasonlítása

3.1. Az Útmutatás bevezető jellemzése

Az Útmutatás az angol jog szerint *elvben nem kötelező*, csak azt határozza meg, hogy mit kellene tenni, nem azt, hogy mit kell tenni. Mégis a *bíróságnak komoly szankcionálási lehetőségei* vannak a meg nem felelés esetén, amikor azt állapítja meg, hogy a fél esetleg helytelenül gondolta úgy, hogy az ő helyzetében az előzetes egyeztetés nem volt szükséges. Azonban alapelv, hogy a bíróságok nem formai megfelelést, hanem *lényegi megfelelést* vizsgálnak. A magyar jogintézmény azonban lehetővé teszi a felek számára a későbbiekben részletezettek szerint e kötelezettség formális eszközökkel való elkerülését.

Az Útmutatásról elmondható, hogy *viszonylag egyszerű nyelven tartalmazza* az eljárás során a felek által tanúsítandó magatartására vonatkozó *elvárásokat*, és általában az *eljárás lényeges szabályait*. Továbbá az Útmutatással a *jogalkotó emellett is a jogalkalmazást* kívánja segíteni a kötelezettségek részletes kifejtésével (A. melléklet).

Zuckerman⁸ is említi, hogy Angliában a feleket tekintélyes eljárási kötelezettségek terhelik már a formális perindítás előtt is, amely szerint követniük kell bizonyos perelőtti (*pre-action*) szabályokat (*protocols*)⁹ mielőtt a pert megkezdénék. Ezek lényege röviden abban foglalható össze, hogy a jövőbeli felperesek kötelesek a jövőbeli alperest tájékoztatni igényeikről. Ezt követően a felek kötelesek egymással kiterjedt és *jelentőségteljes* (nem pusztán formális) *információcserében* részt venni annak érdekében, hogy megállapítsák, hogy vajon a vita megoldható-e per nélkül is. Az angol jog részletességében, konkrétságában, eredményorientáltságában valamennyi – még a hatályba nem lépett, legfejlettebbnek nevezhető – magyar szabályozást¹⁰ is felülmúlja abban, hogy, ha a per szüksé-

⁸ Adrian ZUCKERMAN: Chapter 4 Initiating a Law Suit, Defining the Issues, Gathering the Evidence. In: Oscar G. CHASE – Helen HERSHKOFF (szerk.): *Civil Litigation In Comparative Context*. Thomson/West St. Paul, 2007. 168.

⁹ Civil Practice Rules 1998, Practice Direction (Protocols) (The White Book Service 2006). CPR 44.12A.

¹⁰ A vállalkozások közötti jogviták gyorsabb elbírálása érdekében a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról szóló 2009. évi LXVIII. törvény 6. §-ában 2011. január 1-ji hatállyal vezette be a vállalkozások egymás közötti pereire vonatkozó ötödik részt, a Pp. XXVI. fejezetébe, és ennek új 386/E. §-ába került szabályozásra a per előtti kötelező egyeztetési eljárás.

gesnek tűnik, a felek kötelesek *megállapodni azokról a kérdésekről, amelyekben egyetértenek és amelyekben nem értenek egyet, illetve a legfontosabb (de nem az összes) bizonyítékról*. Ez főleg a per előtti egyeztetés – és a per során az első tárgyalás előtt a felek írásos egyeztetése – *eredményességének legfőbb ellen-ségét, a Csehovi monológok folytatásának lehetőségét játékkerét szűkíti le* (ha nem zárja ki). A felek ugyanis érdemben reagálni kötelesek egymás nyilatkozataira és annak végső eredményeiről mind a felek, mind a perbíró számára egyértelműen meg kell jelölniük ezen eljárás lezárásakor, hogy mely tényállításokat fogadnak el és igényeket tartanak alaposnak, melyeket vitatnak és látnak alaptalannak.

Zuckerman rámutat arra, hogy ezen kötelezettségeket az angol jog *nem közvetlenül kényszeríti ki* (mert elmaradásuk nem perakadály), de a bíróságnak, amikor a per már elkezdődött, tekintélyes jogkörei vannak arra, hogy hátrányos jogkövetkezményeket alkalmazzanak a protokollnak való meg nem felelés esetére, különösen – a pénzbírság irányába induló magyar szempontból érdekes módon – az eljárási költségek tekintetében.

3.2. Az Útmutatás szerkezeti felépítése

Az Útmutatás *négy fejezetre és három mellékletre* tagolódik. Így az 1. fejezet a bevezető rendelkezéseket, a 2. fejezet a bíróság eljárását a perelőtti eljárással összefüggésben, a 3. fejezet az általános esetnek számító eljárásokra – azaz a speciális perelőtti eljárási rezsim alá nem eső felek eljárására – vonatkozó elveket, a 4. fejezet minden – a speciális ügyekre vonatkozó protokollok által külön nem szabályozott – ügyben, általánosan érvényesülő kötelezettségeket tartalmazza.

Az A. melléklet a speciális perelőtti eljárási rezsim hatálya alá nem tartozó, *általános perelőtti eljárásokra vonatkozó részletes iránymutatást* tartalmazza. A B. melléklet a pénzkövetelések esetén adandó tájékoztatásra vonatkozik, ahol a felperes kereskedő és az alperes magánszemély (*B2C jogviszonyok*).¹¹ A C. melléklet a perelőtti eljárásban felkért *szakértő(k) igénybevételére* vonatkozó iránymutatást tartalmazza.¹²

¹¹ Az Útmutatás e mellékletének tartalmára vonatkozóan a jogszabály mégis főként olyan tájékoztatásokat tesz kötelezővé, amelyek az adós tartozásának törlesztésére vonatkozó segélyszervezetek nevét és elérhetőségét jelölik meg.

¹² Sajnálatos módon a – a magyar joggyakorlatban kifejezetten problémásnak tekinthető, és emiatt a perbíró jelentékeny hivatalbóli közrehatását szükségessé tevő – kérdésfeltevést nem könnyíti meg, ahhoz nem ad útmutatót, azonban a kiválasztásuk során való alkufolyamatra arányaiban sok rendelkezést szán.

3.3. A magyar és az angol perelőtti eljárás néhány kiemelt szempont szerinti összehasonlítása

3.3.1. A felek jogi képviselőinek lojalitási és a felek eljárási kötelezettsége

Birks¹³ utal arra, hogy a CPR új szabályai egyértelművé teszik, hogy a perbeli jogi képviselők *legfontosabb kötelezettsége az igazság elvont érdekének tisztetben tartása*, ahelyett, hogy az ügyfele felé fennálló bizalmi kötelezettségére tekintettel ügyfele esetleg gyorsan változó érdekei „vakon” taszigálnák akár ellentétes irányokba is (CPR 1.1(1)). A felek kötelezettsége is egyértelműen kimondásra került (CPR 1.3.), amely szerint az nem más, mint a *bíróság segítése a legfőbb cél elérésében*. E cél pedig – többek között – az igazság keresése, egyenlőség, hatékonyság, arányosság és megfelelő gyorsaság a pervezetés során (CPR 1.1.(2)). Birks szerint a CPR-ban a beavatkozó pervezetési stílus dominál. E kötelezettségek a feleket és jogi képviselőiket a perelőtti egyeztetésük előtt is terhelik.

A magyar szabályozás a megbízási jogviszonyban *lényegében szintén* a megbízó érdekei elé kizárólag a jogszabályi parancsokat helyezi.¹⁴ Továbbá a magyar perjogban meglátásom szerint a feleket *jóhiszemű perviteli* kötelezettségük körében terheli a bíróságot a Pp. 2. § (1) bekezdése alapján terhelő (azaz a feleknek a jogviták elbírálásához, a perek tisztességes lefolytatásához és ésszerű időn belül történő befejezéséhez való jogát érvényesítésére irányuló) kötelezettség teljesítésében való *közreműködési* kötelezettség.

E körben érdemes utalni a Pp. XXVI/A. fejezetével bevezetett a *Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleményére alapított per* megalkotására. Ez nyilvánvalóvá teszi, hogy a feleket a szakértői vélemény beszerzését követően is köti a 121/A. §-ában foglalt perelőtti egyeztetési kötelezettség, sőt e körben az egyik félnek sem kell jogi személy vállalkozásnak lennie, noha általános esetben az egyeztetési kötelezettség csak jogi személy vállalkozások egymás közötti pereiben merül fel. Ld.: Az építmények tervezésével és kivitelezésével kapcsolatos egyes viták rendezésében közreműködő szervezetről, és egyes törvényeknek az építésügyi láncartozások megakadályozásával, valamint a késedelmes fizetésekkel összefüggő módosításáról szóló 2013. évi XXXIV. törvény 13. § (1) bekezdését. Továbbá a szakértőnek való kérdésfeltevést a törvény speciális tárgyi hatályára tekintettel maga végzi el (ld.: 6. § (2) bekezdését.)

¹³ Birks i. m. 913.

¹⁴ Ld.: Ptk. 474. (2) bek., az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. törvény 1. §, 3. §, 16. § (2) bek., 24. § (1) bek. utolsó mondata.

3.3.2. A perelőtti egyeztetési kötelezettség alapelvi céltételezése és a perjogi alapelvekkel való viszonya

Az angol jog szerint a perelőtti kötelezettségeket is a per általános, ún. elsődleges (*overriding*) céljai alapján kell értelmezni, ez pedig az ügyek igazságos intézése arányos költségek mellett (*to deal with cases justly and at proportionate cost* – CPR Part I). Ez magában foglalja (i) a szükségtelen költségek csökkentését, (ii) arányos ügykezelést, ahol az ügy kezelése az ügy értékéhez, bonyolultságához, fontosságához, a felek gazdasági helyzetéhez arányos, (iii) a fegyverek egyenlőségének biztosítását. Vannak azonban sajátos, alapelvi szinten meghatározott céljai is a perelőtti egyeztetési eljárásnak is, amelyekkel a jogalkotó azt kívánta kifejezni, hogy a *polgári pernek végső megoldásnak* (*last resort*) kell lennie, és hogy az igényeket nem kellene „éretlenül” a bíróság elé citálni, amikor a megegyezés lehetőségét még nem tárták fel, vagy az még feltárás alatt áll. Külön hangsúlyozni érdemes, hogy pl. BIRKS szerint e *felfogást az angol bírói kar egyöntetűen vallja*, e szerint a *feleknek és jogi képviselőiknek tevéleges kötelezettségük, hogy megkíséreljék a per előtt jogvitájuk megegyezéssel való megoldását*. Ennek megfelelően az eljárás sajátos célja, hogy (i) képessé tegye a feleket az ügy *perindítás nélküli megegyezéssel* való rendezésére, és (ii) *amennyiben* a peres eljárás *nem kerülhető el*, úgy támogassa a felek és a bíróság *hatékony pervitelét* (Útmutatás 1.1. cikk (1)-(2) bekezdések). Azaz *elsődleges cél* a per elkerülése, *másodlagos* célként pedig nevesítésre kerül a perek előszítése, és talán a legfontosabb, hogy a jogalkotó a másodlagos cél közben juttatja kifejezésre, hogy a peres eljárásra akkor kerülhet sor, *ha azt nem lehet elkerülni* („*that cannot be avoided*”).

Ezzel szemben a magyar perelőtti egyeztetési eljárás körében a jogalkotó semmilyen céltételezéssel nem él, kizárólag a kötelezettség tényét rögzíti. A kötelezettség alapján végzendő eljárási lépéseket a Pp. közvetlenül nem szabályozza, pusztán annak eredményeképpen létrejött okiratok benyújtását írja elő kötelezettségként. Mindez elvben (legalábbis dogmatikailag) helyesnek tekinthető, mert ezen bíró és egyéb hatósági jogkört gyakorló személy közreműködése nélküli eljárás a polgári eljárások körébe nem sorolható, hanem *sui generis* eljárásnak tekintendő.¹⁵ Erre vonatkozó külön jogszabályi rendelkezések hiányában, valamint a Pp-beli elhelyezésre tekintettel talán a jóhiszemű eljárás, a rendel-

¹⁵ Ennek részletes indokolását egy későbbi dolgozatban mutatom be. A polgári nemperes eljárás fogalmára ld. pl.: JUHÁSZ Imre: I. fejezet – A polgári nemperes eljárások fogalma és általános jellemzése. In: VARGA István (szerk.): *A polgári nemperes eljárások joga*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2010. 30. skk.

kezési, a kérelemre történő eljárás, a peranyag szolgáltatás, kétoldalú meghallgatás elve, valamint a jogérvényesítés segítésének elvéből (a jogi segítségnyújtás körében a pártfogó ügyvéd igénybevétele) lehet *megfelelően* alkalmazandó.¹⁶ Azzal, hogy a feleken kívüli hatósági jogkört gyakorló személy hiánya alapvetően befolyásolja ezen eljárás minőségét, ezért az alapelvek megfelelő alkalmazása azok tartalmának a perelőtti egyeztetési eljárás sajátosságaival összhangban történő értelmezését tenné szükségessé. A fenn említett angol egyeztetés *elsődleges és másodlagos céltételezése azonban alapvetően hiányolható a magyar szabályozásból*.

3.3.3. Az egyeztetési kötelezettség teljesítésének ideje

A magyar jogban és az angol jogban is a keresetindítást megelőző eljárásra nevéből adódóan is főszabály szerint a *per előtt* kerül sor. Az angol jogban azonban a perbíró jogosult arra, hogy a per megindítását követően a pert felfüggeszse és az egyeztetési kötelezettségük teljesítésére szólítsa fel a feleket.

3.3.4. A perbíráóság egyeztetésre vonatkozó befolyásolási joga

Mind a magyar, mind az angol jogintézmény körében a bíróságnak főszabály szerint az eljárásra *nincs közvetlen befolyása*, csak utóbb, annak lezárulását követően, a *keresetlevél vizsgálata vagy a per során* értékeli a felek perelőtti eljárása jogszabálynak való megfelelésségét, és *szankciókat alkalmaz*, amely az egyeztetési kötelezettség jóhiszemű teljesítésére vonatkozó *közvetett befolyásként értékelhető*. Kivételként az angol jogban a fenti eset fordulhat elő, amikor a bíróság már a perben a feleket további egyeztetésre utalja az eljárás felfüggesztése mellett, ha előbbi egyáltalán nem történt meg, vagy nem megfelelően.

3.3.5. Az egyeztetési eljárásra vonatkozó szabályozás formája, a jogintézmény formatervezése

Mindkét jogintézmény egy polgári perjogi kódexszerű¹⁷ jogi normán belül került szabályozásra. A két eljárásjogi kódex felépítéséből fakadóan szükségszerű az

¹⁶ Ld. pl.: KISS Daisy: *A polgári per titkai – Kérdések és válaszok a Polgári perrendtartás általános részéből*. (Második, átdolgozott kiadás.) Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 2009. 107. skk.

¹⁷ A CPR-t is e körbe sorolom, bár kontinentális jogi értelemben vett kódex jellege vita tárgyát képezheti.

eltérés, a magyar jogintézmény egy központi szabályozása mellett a perköltségviselési szabályok és a tárgyalás előkészítésére vonatkozó szabályok között kapott helyet. Az *angol* szabályok lényegében egy különálló, *önmagában koherens egységet* képeznek a fenn említett Útmutatásban, azzal, hogy kifejezetten utalnak a CPR egyes további részeire.

3.3.6. Az egyeztetési kötelezettséget előíró jogi norma személyi hatálya

A magyar jogintézmény személyi hatálya igen szűk körű, kizárólag *jogi személyiségű vállalkozások* egymás közötti jogvitáira terjed ki. Mindezt tágíthatják majd az új Ptk. jogi személyiséget valamennyi gazdasági társaságra kiterjesztő rendelkezései. Ezzel szemben az angol szabályozás főszabály szerint *minden jogalanyra* kiterjed. Magyar szempontból ez túlzottan széles személyi körnek tűnik, hiszen a magánszemélyek egymás közötti vitáira is kiterjed. E széles személyi kör azonban kétségkívül kifejezésre juttatja a jogalkotó a társadalmi viszálykezelési kultúra olyan irányú megváltoztatása iránti szándékát, hogy a társadalom tagjai jogvitáik bíróságon kívüli megoldása érdekében jóhiszeműen tegyenek meg mindent, és csak ennek sikertelensége esetén forduljanak a bíróságokhoz. Nyilvánvaló azonban, hogy az egyeztetési kötelezettség jogász közreműködése nélkül terhes lehet a magánszemélyek számára. A magyar jogalkotó valószínűleg éppen e teher viselését érezte vállalhatatlanul súlyosnak és emiatt mentesítette e személyi kört e kötelezettség alól. Miközben e teher könnyíthető a jogi segítségnyújtás intézményrendszerének a felhasználásával, kétségtelenül felmerül a kérdés, hogy nem jobb megoldás-e a felek ellenérdekeltségére tekintettel a jogi segítségnyújtás keretében két jogász – esetleg csak részben – állami pénzből való igénybevételénél, ha magánszemélyekre továbbra sem terjedne ki a kötelezettség és rögtön fordulhatnának bírósághoz. Meglátásom szerint a társadalmi viszálykezelési kultúra formálásának a célja szenvedne csorbát és sikere kerülne veszélybe azzal, ha e személyi körrel szemben a jogilag releváns tények ismeretében sem várnánk el vitájuk önálló megoldásának jóhiszemű megkísérlését az állam oldalán felmerülő költségek csökkentése érdekében.

3.3.7. Az egyeztetési kötelezettséget előíró jogi norma tárgyi hatálya

A magyar jogintézmény vonatkozásában a személyi hatályra vonatkozó jogi norma (jogi személy vállalkozások *egymás közötti perei*) egyben a tárgyi hatályt is meghatározza, azzal, hogy ezt még tovább szűkítik a 121/A. § (4) bekezdésében

foglalt kivételek.¹⁸ Az angol perelőtti eljárás vonatkozásában az angol jogalkotó azon vélekedése, hogy a polgári pernek *végző megoldásnak* kell lennie, lehet az oka annak, hogy a vitathatatlanul szükséges *kivételek körét nem adja meg taxatívan* – a magyar szabályozástól eltérően –, hanem az Útmutatás (2.2.) *pusztán elismeri*, hogy vannak bizonyos alkalmazási típusok, ahol az Útmutatásban foglalt elveket nyilvánvalóan *nem lehet, vagy kellene alkalmazni*, ezek körében *mentesíti* a feleket a kötelezettségektől. Az Útmutatás az ilyen esetekre vonatkozóan csak *példálózó felsorolást* ad. E szerint e körbe tartozik pl.: (i) az olyan bírósági döntés iránti kérelem, ahol a felek megállapodtak a bírósági döntés feltételeiről (végzésbe foglalt egyezség, *consent orders*), (ii) olyan bírósági döntés iránti kérelem, ahol *nincs másik fél* a kérelmező számára, akivel az Útmutatás szerint eljárhatna (a magyar fogalmak szerint *üggyondnok kirendelésének volna helye*), (iii) az angol bizalmi vagyongazdálkodó (*trustee*), vagy más bizalmi (*fiduciarius*) *jogviszonyban* álló legtöbb *kérelme iránymutatások (directions)* iránt, (iv) és a nagy gyűjtő kategória, vagy legalábbis az előbbi zárt tényállásokhoz képest, egy *nyitott tényállás*, amely esetsorozatba tartoznak azok a kérelmek, ahol a perindítási szándék a másik lehetséges féllel *előre történő közlése a kérelem céljával lenne ellentétes* (pl. vagyonra vonatkozó *zárlatot elrendelő végzés* iránti kérelem esetén). Ez utóbbi körben *sem abszolút a mentesülés*, hanem az adott körülmények között *ésszerűtlen egyeztetési cselekmények alól mentesít csak*.

Lényeges eltérés tehát, hogy az angol jogintézmény *tárgyi hatálya alól* a fizetési meghagyásos eljárást, a nagyobb, esetleg kisebb perértékű ügyeket, továbbá a nem vagyoni jogi, de polgári anyagi jogra vonatkozó „polgári ügyeket”¹⁹ nem vették ki.

Szintén lényeges különbség a két jogintézmény között, hogy a magyar jog alapján – amellet, hogy a fentiek szerint igen szűk körben van helye az egyeztetésnek – a felek *viszonylag egyszerűen mentesíthetik magukat ezen kötelezettség teljesítése alól*, ha nézeteltérésükről felvesznek egy jegyzőkönyvet, továbbá ennek hiányában is abszolválható feladatuk a benyújtásra váró keresetlevél egy levél

¹⁸ E szerint a Pp. 121/A. § rendelkezései nem alkalmazandók: a) abban az esetben, ha a keresetindításra jogszabály hatvan napnál nem hosszabb határidőt állapít meg, b) a Negyedik Részben meghatározott különleges eljárásokban, (azaz a házassági perek, apasági és származás megállapítása iránti egyéb perek, a szülői felügyelet megszüntetése, gondnokság alá helyezési perek, a közigazgatási perek, a sajtó-helyreigazítási eljárás, a munkaviszonyból és a munkaviszony jellegű jogviszonyból származó perek, az alkotmányjogi panasz esetén követendő eljárás, a végrehajtási perek), c) a fizetési meghagyásos eljárást követő perben (315. §), d) külön törvény eltérő rendelkezése hiányában a nemperes eljárásokban, vagy e) az Ötödik Részben meghatározott kiemelt jelentőségű perekben.

¹⁹ A polgári ügyek fogalmára ld. pl.: Kiss i. m. 44.

mellékleteként történő megküldésével, és az alperes részéről arra egy ellenkérelem megküldésével. (Ezen túl ugyanis az egyeztetési eljárás körében konkrét, lényegi – ellentétben a formaiakkal – teendők nincsenek meghatározva a jelenlegi szabályok alapján.) Különösen pedig azon kötelezettség kimondása hiányolható, hogy a felek a jóhiszeműség és tisztesség elvének megfelelően kötelesek együttműködni egymással jogvitájuk megegyezéssel történő rendezése érdekében.²⁰ Ennek ugyanis sajnálatos módon egy egyszerű levélváltással is eleget lehet tenni, amelyben *nem egymás nyilatkozataira reagálnak*, ahol nincsen kötelezettségük megállapodni abban, hogy mely tényekben és érvényesített jogcímekben értenek egyet és melyekben nem, akár több levélváltás árán is, illetve ahol arra sem kötelezettek főszabály szerint, hogy egymással megosszák legfontosabb tényállításaikat alátámasztó bizonyítékaikat.

Az angol jogban ezzel szemben a feleket nem formai kötelezettségek, hanem nagyon is materiális kötelezettségek terhelik, továbbá *közös megállapodás alapján sem jogosultak az egyeztetési eljárás úgy megspórolni, hogy annak formális elemeit teljesítik, míg tartalmi elemeit nem*, amennyiben nem egyezséget szeretnének végzésbe foglaltatni a bírósággal.

3.3.8. Az egyeztetési eljárás szakaszainak meghatározottsága

Az angol egyeztetési eljárás lényegében (i) *levélváltásból*, (ii) a releváns *okiratok átadásából*, és (iii) esetlegesen *szóbeli egyezségi tárgyalásból* áll (Útmutatás A. melléklet).

A magyar eljárás végső soron állhat ilyen részekből, de ezeket a Pp. részletesen nem szabályozza, sőt annak legutóbbi módosítása²¹ lényegesen lecsökkentette a felek egyeztetési eljárására vonatkozó, perbíróságnak a per folyamán benyújtandó iratok körét, és az iratok tartalmára vonatkozó előírásokat. Külön érdemes megemlíteni, hogy a Pp. 121/A. § jelenleg nem tartalmaz rendelkezést okiratátadásra vonatkozóan.

²⁰ Természetesen magánjogi jogviszonyokból fakadó jogviták esetén ez első látásra levezethetőnek tűnik a Polgári Törvénykönyv általános részi rendelkezéseiből is, azonban amennyiben az egyeztetési eljárás egy *sui generis* eljárás, annak szabályozásának sarokkövét kellene képeznie, ezen kifejezetten az igényérvényesítésre vonatkozóan kimondott tételnek. Továbbá, amennyiben a felek magánjogi szerződéseik megkötésekor vagy utóbb maguk nem állapodnak meg a jogvita esetén követendő konkrét egyeztetési teendőikről, úgy általában nem kötelezhetőek az általánosan megfogalmazott békés (azaz bíróságon kívüli) vitarendezésre vonatkozó kölcsönös kötelezettségvállalásaik teljesítésére, noha szerződésük is tartalmazott ilyen kikötést.

²¹ Az egyes törvényeknek a bíróságok hatékony működését és a bírósági eljárások gyorsítását szolgáló módosításáról szóló 2010. évi CLXXXIII. törvény 106. §-a 2011. március 1-jei hatállyal visszavezette a Pp. 121/A. §-át.

Miközben tehát a magyar perelőtti eljárás menete, szakaszai egyáltalán nincsenek explicit módon meghatározva, a fenti kötelezettségekről a perelőtti eljárás kötelező eseteiben a később mégis megindított perben a *keresetlevél kötelező tartalma adhat némi eligazítást* arra nézve, hogy a jogalkotó mit tart elképzelhetőnek a felek egyeztetése során. Azonban lényegi eredmény előírása nélkül alapvető kétely merülhet fel arra vonatkozóan, hogy a jogintézmény alkalmas-e célja betöltésére. Igen fontos körülmény, hogy a korábbi szabályozáshoz (XII. Ppn.) képest kivételre került ugyanis a teljeskörű tényállás és jogi igények megjelölésének és bizonyítékok megjelölésének, okirati bizonyítékok csatolásának a kötelezettsége.

3.3.9. Az egyeztetési eljárási kötelezettség megsértésének szankciói

A magyar Pp. e kötelezettség elmulasztása esetére úgy tűnik, eléggé pongyolán és szűkkörűen szabályozza a szankciókat. Kifejezetten két jogkövetkezményt ír elő, így a keresetlevél idézés kibocsátása nélküli *elutasítást, és a perköltségbeli marasztalást*. Mindkettő kifogásolható.

A Pp. 124. § (2) bek. a) pontja szerint a bíróság a keresetlevelet – hiánypótlási felhívás kiadását mellőzve – idézés kibocsátása nélkül *elutasítja*, ha a jogi képviselővel eljáró fél keresetlevele nem tartalmazza a 121. § (1) bekezdésében és a 121/A. § (2) bekezdésének a) vagy b) pontjában foglaltakat. Azaz nem igazolja az egyoldalú, de eredménytelen kísérletet, vagy egy levélváltást, esetleg személyes egyeztetést. Azon túl, hogy az angol szabályok megszívlelése mellett tételezhetőek olyan helyzetek, amikor mégsem kellene ilyen eljárást megkísérelni sem, az elutasítás *nem alkalmas a bíróság részéről komolyabb befolyásolásra, túl kemény eszköz*, másrészt a kötelezettségek elhalványítása és erőltetése (ld. az előző pontot) következtében esetleg ez is súlytalanná vált. Mindezért még a *kötelezettség teljesítése esetén sem segíti a bíróságot a perelőkészítésben a keresetlevélhez való előzetes iratok benyújtása*.

A Pp. 80. § (6) bekezdése szerint a bíróság az ügy összes körülményeire figyelemmel pervesztességére tekintet nélkül kötelezheti a jogi személy vállalkozás alperest a perben felmerült összes *költség* vagy egyébként a felperes által viselendő költségek egy részének a *viselésére*, ha az alperes a Pp. 121/A. § (1) bekezdésében meghatározott kötelezettségének indokolatlanul nem tett eleget. E szabály tehát – helytelenül – feltételezi, hogy *csak az alperes szegheti meg az együttműködési kötelezettségét*, amennyiben e kötelezettségét bármilyen módon megszegi. A feltételezés azért nyilvánvalóan helytelen, mert e kötelezettséget egészen egyszerűen a *felperes is meg tudja sérteni*, pl. ha eljárást indító nyilat-

kozatában hiányos, homályos, érhetetlen nyilatkozatot ad, így nem hozza abba a helyzetbe a jövőbeli alperest, hogy egyáltalán válaszolni tudjon, vagy teljes választ adhasson.

Az angol jogban az Útmutatásban foglalt perelőtti egyeztetési kötelezettségnek meg nem felelés (non compliance) jogkövetkezményei (Útmutatás 4.5.) alkalmazása során a bíróság értékeli a meg nem felelés másik félre gyakorolt teljes hatását annak eldöntésekor, hogy egyáltalán alkalmazzon-e jogkövetkezményeket. Talán hiányolható az egyeztetés – Útmutatásban sem hangsúlyosan megjelenő – másodlagos célja, a perelőkészítés megghiúsulásának az *expressis verbis* való figyelembe vehetősége. Az Útmutatás szerint, ha a bíróság megítélése szerint a meg nem felelés megállapítható, belátása szerint bármilyen jogszerű jogkövetkezményt alkalmazhat a felelős féllel szemben, azonban példálózóan az Útmutatás is felsorol egyes bíróság által alkalmazható joghátrányokat (Útmutatás 4.6.). Így a bíróság: (i) – a fenn említettek szerint – *felfüggesztheti a pert*, amíg azon lépéseket, amelyeket korábban meg kellett volna tenni, *meg nem teszik*, (ii) *kötelezheti a vétkes felet, hogy fizesse meg a másik fél perköltségeinek egy részét*, (iii) *kötelezheti a vétkes felet, hogy kártérítési alapon térítse meg a másik fél ezzel okozott költségeit*; (iv) amennyiben a vétkes fél a *felperes*, akinek ezt követően a *javára pénzfizetésre marasztaló* döntés születik, hozhat olyan döntést, hogy a *felperest megfosztja ezen összegre jutó kamat részétől vagy egészétől*, és/vagy ezen *kamatot alacsonyabb kulcson ítéli meg*, mint amely egyébként járt volna (érdekesség, hogy itt a csökkentés lehetőségét nem korlátozza), (v) ha a vétkes fél az *alperes* és ezt követően a *felperes javára pénzfizetésre marasztaló* döntés születik, hozhat olyan döntést, hogy a *felperest ezen összegre jutó kamat magasabb kulcson* illeti meg, amely emelés *nem lépheti túl a 10%-ot*, mint amely egyébként járt volna.

Az angol jogból tehát a magyar szankcióhoz képest hiányzik a keresetlevél idézés kibocsátása nélküli elutasításának lehetősége, míg fellelhető a perköltségben – akár részlegesen – való marasztalás lehetősége. Mind a *felfüggesztés*, mind az *elutasítás lehet megfelelő szankció a jogintézmény céljának szolgálata*ra, amennyiben azokat megfelelően alkalmazza a bíróság. E körben igen fontos hangsúlyozni, hogy a bíróság nemcsak akkor alkalmazhatja ezt, ha a felek egyáltalán nem egyeztettek, hanem ha az nem volt megfelelő bármilyen okból.

Összegzés

Érdemes a kötelező perelőtti egyeztetési eljárás *angol szabályozásából okulni*, miközben annak vizsgálata során nem nélkülözhető az *angol perjog sajátosságainak* (pl. mind a felek, mind a bíró számára generálklauzula-szerű elvárások előnyben részesítése a konkrét kötelezettségek kimondásával szemben) figyelembevétele. Mindezért e sajátosságokra figyelemmel szükséges a magyar *jogintézmény formatervezésének újragondolásánál a döntési pontokat, választási lehetőségeket azonosítani*, így könnyítve meg az angol megoldás hazai jogba jól *adaptálható részének beazonosítását*. Meglátásom szerint támogatandó jogalkotói célnak tekinthető a magyar jogkereső társadalom *viszálykezelési kultúrájának*,²² *szemléletének az önálló megoldás jóhiszemű megkísérlése felé való orientálása*. Ennek érdekében érzem szükségesnek a peren kívüli *egyeztetési kötelezettség* – e célt előmozdítani képes – *szabályozásának újragondolását*, amelyre egy külön cikkben teszek javaslatot az egyeztetési eljárás, mint *sui generis* eljárás legfőbb vonásainak kiemelése mellett.

²² A viszályok kulturális dimenziójára ld. pl.: Andrea WILLIAMS: Resolving Conflict in a Multicultural Environment. *MCS Conciliation Quarterly*. Summer, 1994. 2–6.; Christopher A. LEEDS: Managing Conflicts Across Cultures Challenges to Practitioners. *The International Journal of Peace Studies* (ld.: http://www.gmu.edu/programs/icar/ijps/vol2_2/leeds.htm, letöltés napja: 2013. január 5.).